

Jordugle *Asio flammeus*

Global utbredelse

Jordugla hekker i et bredt belte tvers over den nordlige delen av både Eurasia og Nord-Amerika med én underart, overalt i sterkt vekslende antall avhengig av tilgangen på småpattedyr. For øvrig hekker den flekkvis i Australia og Sør-Amerika, innbefattet flere oseaniske øyer, med flere underarter.

Norsk utbredelse og habitatvalg

Jordugla forekommer i alle landets fylker, men er ikke påvist hekkende i Oslo og Akershus, Østfold, Vestfold og Hordaland. Atlas-kartet viser en utbredelse som i stor grad stemmer med hva som tidligere var kjent, bortsett fra at jordugla også hekker i ytre deler av Aust-Agder (se også Bengtson 1990) og i Sogn, på Sunnmøre og i Vest-Finnmark. Arten synes å ha sitt tyngdepunkt i Sør-Norges sentrale fjellstrøk fra Valdres via Dovrefjell til Sylane.

Jordugla lever nesten utelukkende av smågnagere og spissmus, særlig arter i markmus-slekten (Sonerud 1991b). Bare unntaksvis tar den fugler opptil rypestørrelse. Jordugla jakter oftest i den mørke delen av døgnet, men er ikke strengt nattaktiv. Byttet lokaliseres hovedsakelig ved hørsel når ugla flyr langsomt lavt over bakken. Den stopper ofte opp og rytler. Jordugla krever åpent terreng, uten eller med bare spredte trær, med rik forekomst av smågnagere. Eggene legges i en grop direkte på bakken, godt skjult i einer, vier, dvergbjørk eller hogstavfall. Tradisjonelt habitat hos oss har vært relativt rike myrer i høyreliggende barskog, i bjørkebeltet og i nedre del av vierbeltet, foruten heier langs kysten. Etter at bestandskogbruket har åpnet opp mer lavereliggende barskog har jordugla også begynt å hekke der, oftest på store hogstflater.

I hekketiden er jordugla lite territoriell. På Dovrefjell var tettheten opptil 1 par pr. 1.3 km², hvilket tilsvarer en naboavstand på drøyt 1 km. Minste naboavstand var 500 m.

Utenom hekketiden kan jordugla påtreffes i åpent terreng over hele landet. Oftest opptrer den enkeltvis, men flere individer kan forekomme sammen i områder med rik forekomst av smågnagere.

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Fordi jordugla er en nomade har den ingen stedegen norsk bestand. I enkelte år er nok antall hekkende par i størrelsesorden 1000-10.000. Det er ingen konkrete holdepunkter for endringer i bestandsstørrelsen på landsbasis i senere tid.

Hekkebiologi

Jorduglas tilstedeværelse i hekketiden er relativt lett å fastslå, fordi ugla ofte er i aktivitet på dagtid. Hannens territoriesang virker dempet på nært hold, men kan høres 1 km unna. Ofte synger hannen i flukt, til dels svært høyt oppe i lufta.

Eggleggingen kan starte så tidlig som i midten av april og så sent som i midten av juni. Jordugla er tilsynelatende monogam. Antall hekkende par og kullstørrelsen varierer mye fra år til år. I et jordbruksområde i Vest-Finland varierte antall hekkende par fra 1 til 49, og antall oppvokste unger pr. reir fra 0.7 til 4.1, i takt med vekslingen i bestanden av markmus (Korpimäki & Norrdahl 1991). I de mer fattige hekkeområdene i Norge er variasjonen fra år til år enda større. På grunn av jorduglas sterke tilknytning til rike smågnagerforekomster, vil utbredelseskartet i stor grad gjenspeile om Atlas-rutene ble undersøkt i smågnagerår.

Trekkforhold

Hos oss er jordugla nesten regulær trekkfugl, som ankommer i mars-juni og drar i september-desember. Den overvintrer fra Nord-Afrika i sørvest over hele Europa til Russland i sørøst, men med tyngdepunkt i sørvest. Som hos hornugla er trekket forårsaket av tilpasningen til jakt i åpne og grasrike habitat, hvor markmus-arter er de dominerende småpattedyrene (Sonerud 1986). Disse smågnagerne ferdes oppe på snøteppet i mindre grad enn smågnagerne som lever i skog, f.eks. klatremusa. Jordugla er derfor i mindre grad i stand til å overvintrer i områder med permanent snødekke om vinteren enn ugler som jakter inne i skog, f.eks. perleugla (Sonerud 1986). Enkelte individer kan overvintrer i Norge når og hvor det er mye smågnagere og lite snø. Jordugla vender ikke nødvendigvis tilbake til samme område for å hekke, men er nomadisk og hekker bare når og hvor smågnagerne er tallrike. Bestanden kan altså forskyve seg geografisk fra én hekkesesong til den neste på tvers av den normale trekkretningen.

Geir A. Sonerud

Jordugle *Asio flammeus*

142 ● Konstatert hekking

106 ● Sannsynlig hekking

217 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

